Themamiddag Governance Pensioenfondsen

17 april 2018

Locatie Blue Sky Group

Governance Pensioenfondsen programma

Jaap van der Spek

Governance/ programma

- Welkom en Opening
  (Toine van der Stee Blue Sky Group, en dagvoorzitter Jaap van der Spek)
- Inleiding en aanleiding voor deze themasessie (Maarten Maas)
- Juridische aspecten: theorie en praktijk (Gerard Heeres)

Korte pauze

- Mogelijkheden om invloed uit te oefenen op bestuursbeleid, hoe werkt dat in de praktijk (Anton de Bekker)
- Vragen en discussie: Panel onder leiding van de dagvoorzitter (paneldeelnemers zijn de inleiders en Cees Michielse)
- Sluiting en borrel (tot max. 18 uur)

Governance Pensioenfondsen
Inleiding en aanleiding

Maarten Maas

Governance / aanleiding

Agenda:

- **Aanleiding themamiddag**
- **Historie**
- **Spelers**
- **Doelstelling themamiddag**

Governance / aanleiding (1)

- **Evaluaties**
  - Derde nalevingsrapportage van de Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen (13-2-2018)
  - **Wet versterking bestuur pensioenfondsen (8-3-2018)**
  - Wet aanpassing financieel toetsingskader (8-3-2018)

Governance / aanleiding (2)

- **Vragen uit achterban (en Incidenten)**
  - Verkiezingen VO (2018/2019)
  - MijnLandbouwPensioen/Bpf Landbouw (*benoeming bestuurder en communicatie)*
  - Atos (*kamervragen i.v.m. statutenwijziging en ontslag uit VO*)
  - Tandtechnici (“*VO niet op stoel bestuur”)*

Governance / aanleiding (3)

- **Kamerbrieven minister Koolmees (SZW)**
  - Medezeggenschap pensioen bij kleine ondernemingen (15-12-2017)
  - Pensioencommunicatie (2-2-2018) *("3 scenario's")*

Governance / historie (1)

Alle dank en respect voor Erwin Nypels!

(zie ook de site: nypels.nl)

- "Regeling medezeggenschap bij pensioenfondsen" (1985 – 1990)
  *(wel een wettelijke regeling voor deelnemersraden, maar… gepensioneerden **niet** in bestuur)*
- Raad van State (2002): "Er bestaat voldoende reden voor een wettelijke verplichting tot een vertegenwoordiging van de gepensioneerden in het bestuur van hun fonds"

Governance / historie (2)

- Tweemaal een convenant STAR - CSO inzake medezeggenschap van gepensioneerden (1998 - 2002/2003 - 2007)
  *(Maar meer dan **70%** van de gepensioneerden bleek echter nog steeds niet vertegenwoordigd in de besturen)*

- STAR: “Principes voor goed pensioenfondsbestuur” (december 2005)

Governance / historie (3)

- (Beperkte) medezeggenschap in de **Pensioenwet** (1-1-2007)

- "**Initiatiefwet Koser Kaya / Blok**" (2008 – 2012, in werking: 1-7-2013) *(o.a."gepensioneerden evenredig in bestuur", regeling m.b.t. informatie en beroep, diversiteitsstreven)*

Governance / historie (4)

- **Wet versterking bestuur pensioenfondsen** (2013, goeddeels in werking: 1-7-2014)
  Deze wet betekende een afzwakking van de initiatiefwet (!):
  - *“Zetelmaximering gepensioneerden”*
  - *”Sterke beperking beroepsrecht”*
  - “*Geen adviesrecht VO over Pensioenbeleid”*

Governance / spelers

- *Rijksoverheid in meest brede zin*
- *DNB, AFM*
- *Sociale Partners, STAR, SER*
- *Pensioenfondsen en –verzekeraars, Pensioenfederatie*
- *Seniorenorganisaties*
- *Wetenschapswereld*
- *Europa*

- Bestuur
- Verantwoordingsorgaan
- Belanghebbendenorgaan
- Raad van Toezicht of Visitatiecommissie
- Ondernemingsraad
- CAO-tafel

Governance /doelstelling themamiddag (1)

- **Informatie:** wat kan wel, wat mag niet

- **Inspiratie:** mate van invloed; communicatie

Governance /doelstelling themamiddag

- **Realisatie:**
  - Deelname aan Verantwoordingsorgaan of Belanghebbendenorgaan; kandidaatstelling en stemmingen
  - “Het vullen van aan gepensioneerden toegewezen bestuurszetels blijkt vaak een uitdaging” (*Min. Koolmees, 8-3-2018*)

N.B**.** Diversiteitsstreven *(“meer jongeren en vrouwen”)*

Governance Pensioenfondsen en gepensioneerden

(Theorie en praktijk)

Gerard Heeres

Agenda

1. Wet versterking Bestuur Pensioenfondsen (1 juli 2014)
2. Intern toezicht
3. Belanghebbendenorgaan en Verantwoordingsorgaan
4. Evaluatie Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen
5. Code Pensioenfondsen plus evaluatie
6. Beroep/enquêterecht Ondernemingskamer Amsterdam

Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen (WVBP) – 1 juli 2014 (1)

- Artikelen Pensioenwet 100 tot en met 115h
- Invoering nieuwe bestuursmodellen
- Verankering vertegenwoordigers van alle risicogroepen
- Aanscherping geschiktheidseisen

Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen (WVBP) – 1 juli 2014 (2)

- Versterking Intern Toezicht

- Afbakening verantwoordelijkheden, rollen en taken
  - Evenwichtige belangenafweging
  - Stroomlijning taken en organen
  - Voorkoming dubbele besluitvorming

Bestuursmodellen WVBP

Model	Paritair Bestuur	Onafhankelijk Bestuur	Paritair gemengd	Onafhankelijk gemengd	Omgekeerd gemengd
Bestuur	Bestuurders zijn paritair, evt. max. 2 externe bestuurders toegestaan	Bestuurders zijn onafhankelijk	Uitvoerend = paritair, evt. max 2 externen	Uitvoerend = onafhankelijk	Uitvoerend = onafhankelijk
Toezicht	Raad van Toezicht (verplicht voor bpf) of een visitatie cie	Raad van Toezicht (verplicht voor bpf) of een visitsatie cie	Niet uitvoerend = ten minste 3 onafhankelijken	Niet uitvoerend = ten minste 3 onafhankelijken	Niet uitvoerend = paritair nb vz <u>moet</u> onaf-hankelijk zijn
Medezeggen-schap	Verantwoordings orgaan	Belanghebbenden orgaan	Verantwoordings orgaan	Belanghebbenden orgaan	Verantwoordings orgaan

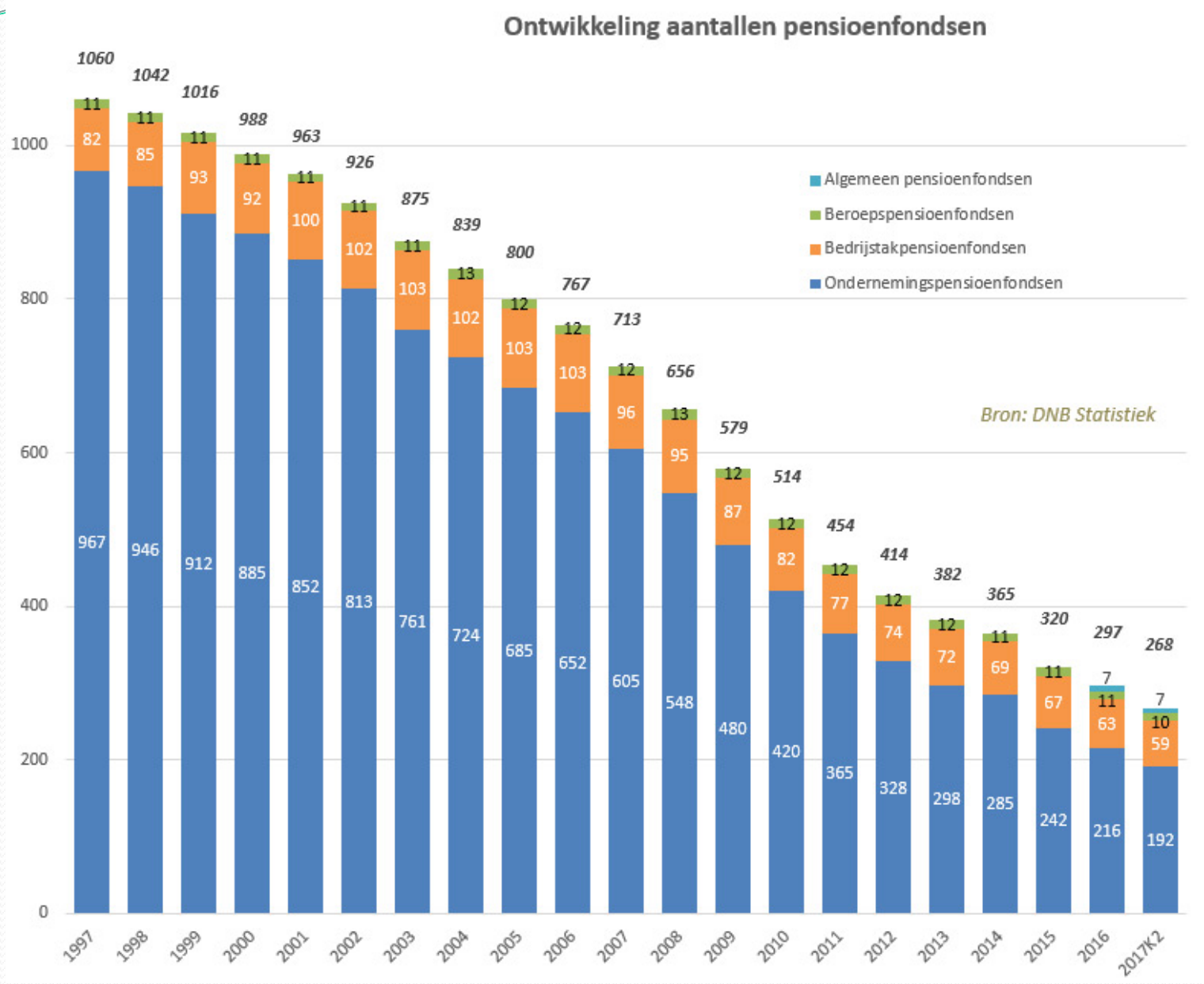
Ontwikkeling aantallen pensioenfondsen
Algemeen pensioenfondsen
Beroepspensioenfondsen
Bedrijstakpensioenfondsen
Ondernemingspensioenfondsen
Bron: DNB Statistiek
0
200
400
600
800
1000
1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017K2
1060 1042 1016 988 963 926 875 839 800 767 713 656 579 514 454 414 382 365 320 297 268
11 11 11 11 11 11 11 13 12 12 12 13 12 12 12 12 12 11 11 7 7
82 85 93 92 100 102 103 102 103 103 96 95 87 82 77 74 72 69 67 11 10
967 946 912 885 852 813 761 724 685 652 605 548 480 420 365 328 298 285 242 216 192
63 59

Bestemming bij overdracht bij liquidatie of fusie pensioenfonds

op basis van technische voorzieningen
(in miljoenen euro's)

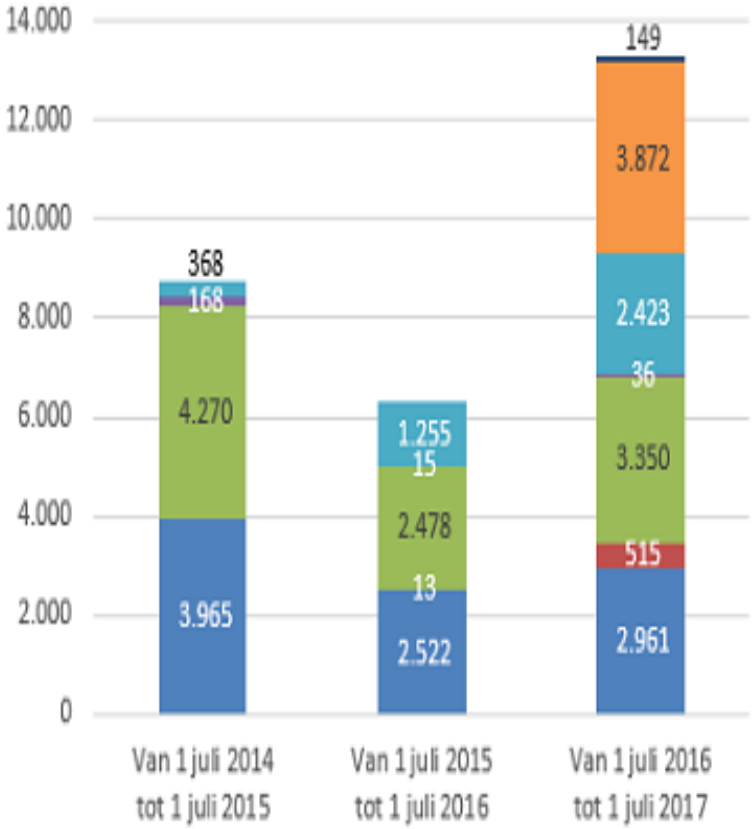

- algemeen pensioenfonds (multi-client kring)
- algemeen pensioenfonds (single-client kring)
- buitenlandse pensioeninstelling
- premiepensioeninstelling
- bedrijfstakpensioenfonds
- ondernemingspensioenfonds
- verzekeraar

Bron: DNB

op basis van deelnemers
(in duizenden deelnemers)

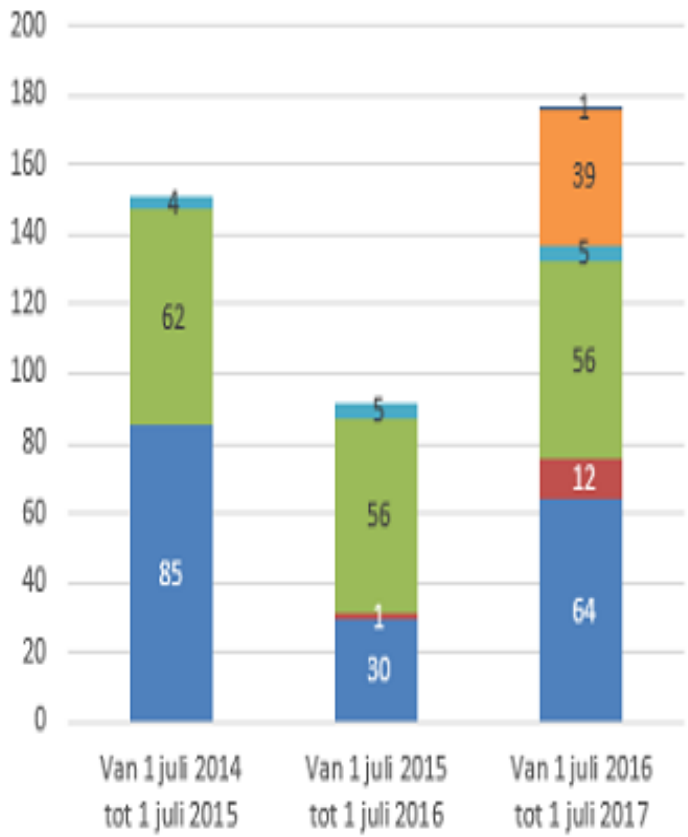

Raad van Toezicht

Vorm

Minimaal 3 leden

Paritair, onafhankelijk bestuur

Taken

Toezicht houden op:
- Het beleid van het bestuur
- Op de algemene zaken van het pensioenfonds

Toezien op:
- Adequate risicobeheersing door het bestuur
- Evenwichtige belangenafweging door het bestuur

Legt verantwoording af aan:
- Het VO, het BO en de werkgever over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden
- Meldt disfunctioneren van het bestuur aan DNB

Overig
- Heeft goedkeuringsrechten op 7 onderwerpen
  - Liquidatie, fusie of splitsing van het fonds
  - Beloningsbeleid bestuur
  - Profielschets voor bestuurders
- Komt minstens 2x per jaar bijeen met bestuur
- Stelt profielschets op voor leden RvT
- Staat het bestuur met raad en daad terzijde

Visitatie Commissie

Vorm

Minimaal 3 leden

Paritair bestuur, onafhankelijk bestuur van OPF/BRF

Taken

Toezicht houden op (minimaal jaarlijks):
- Het beleid van het bestuur
- Op de algemene zaken van het pensioenfonds

Toezien op (minimaal jaarlijks):
- Adequate risicobeheersing door het bestuur
- Evenwichtige belangenafweging door het bestuur

Legt verantwoording af aan:
- Het VO, het BO en de werkgever over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden

Belanghebbendenorgaan

Vorm

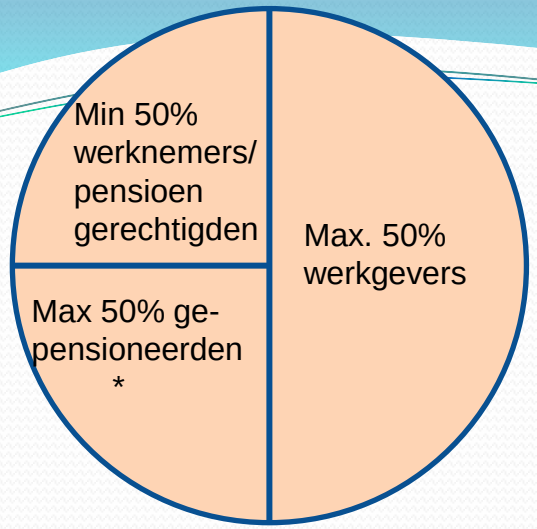

Onafhankelijk en onafhankelijk gemengd bestuursmodel

* Bij Opf kan de verhouding werknemers gepensioneerden aangepast worden

Taken

Taken:
- Adviesrecht, goedkeuringsrecht en nader bepaalde statutaire bevoegdheden
- Overleg intern toezicht

Adviesrecht (art.115c, lid 2) desgevraagd of uit eigen beweegredenen o.a. op:
- Het nemen van maatregelen van algemene strekking, profielschets leden RvT en vorm en inrichting intern toezicht

Goedkeuringsrecht (art.115c, lid 9) o.a. op:
- Beleggingsbeleid, premie, vaststelling van een kortetermijnherstelplan en een langetermijnherstelplan en premiekortingen dan wel kortingen op de pensioenaanspraak

Overig:
- Minimaal 2x per jaar overleg tussen bestuur en BO
- Advies van bestuur wordt tijdig bij BO aangevraagd zodat sprake is van <u>wezenlijke invloed</u> op besluiten

Verantwoordingsorgaan

Vorm

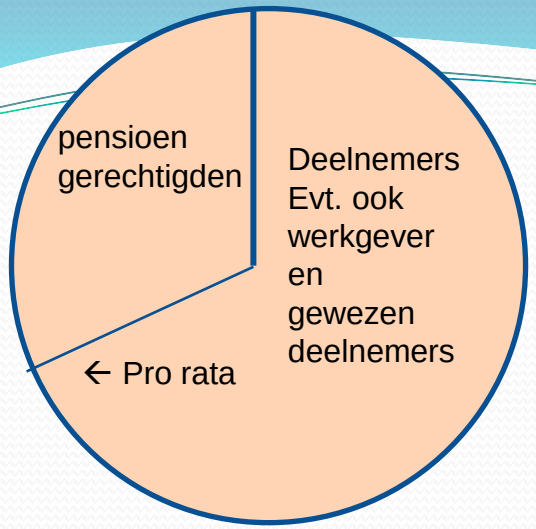

Paritair, paritair gemengd en omgekeerd gemengd

Taken

Taken:
- Adviesrecht, informatieverplichting bestuur jegens VO en het geven van een oordeel over handelen bestuur
- Overleg intern toezicht

Adviesrecht (art.115a, lid 3) o.a. op:
- Beleid inzake beloningen, vorm en inrichting intern toezicht, profielschets leden RvT, situatie waarin melding wordt gemaakt van disfunctionerend bestuur

Overig:
- Minimaal 2x jaarlijks overleg met bestuur
- Samenstelling VO moet door bestuur in jaarverslag toegelicht worden (diversiteit art.107; leeftijd en geslacht)
- Bij advies wordt door het bestuur een overzicht verstrekt van de beweegredenen voor en gevolgen van het besluit
- Advies van bestuur word tijdig bij BO aangevraagd zodat sprake is van <u>wezenlijke invloed</u> op besluiten

Adviesrechten Verantwoordingsorgaan

- Beloningen
- Vorm en inrichting Intern Toezicht
- Profielschets leden Raad van Toezicht
- Interne klachten- en geschillenprocedure
- Communicatie- en voorlichtingsbeleid

Adviesrechten Verantwoordingsorgaan (vervolg)

- Het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm
- Overdracht/overname verplichtingen
- Liquidatie, fusie of splitsing
- Sluiten/wijzigen beëindigen uitvoeringsovereenkomst
- Pensioenpremie

Verkiezingen/benoemingen Pensioengerechtigden

Leden Bestuur

- Na verkiezing vertegenwoordigers door pensioengerechtigden of
- Op voordracht door pensioengerechtigden in het VO (mits verkozen), bindende voordracht

Leden Verantwoordingsorgaan

- Na verkiezingen
- Benoemd door Verenigingen van Gepensioneerden

Evaluatie Wet Versterking Bestuur in relatie VO (1) (8 maart 2018)

- Wet voldoet in grote lijnen
- Geschiktheidstoets / Opleidingen
- Intern Toezicht legt verantwoording af aan VO
  - Overlapping
  - Verduidelijking

Evaluatie Wet Versterking Bestuur in relatie VO (2)

- Werken aan taakvolwassenheid VO-leden
- Opleidings- en opvolgingsbeleid tijdig opzetten
- Aandacht voor diversiteit mn vrouwen en jongeren
- Geen wetswijziging beoogd

Evaluatie Wet Versterking Bestuur in relatie tot pensioengerechtigden

- Vertegenwoordiging pensioengerechtigden in Bestuur verbeterd (81%)
- Werving/selectie vacatures hier en daar moeizaam
- Externen als vertegenwoordigers
- Opleidings- en opvolgingsbeleid tijdig opzetten
- Let op statutaire belemmeringen en zwaarte zetels
- Geen wetswijziging beoogd, d.w.z. 25% blijft maximum

Code Pensioenfondsen plus evaluatie

- Code PF per 1 juli 2014 in Pensioenwet verankerd

- 13 februari 2018 Evaluatie Code door Monitoringcommissie
  - Code wordt in het algemeen goed nageleefd
  - Meer aandacht voor Code in het overleg Bestuur en RvT
  - Diversiteit ook hier onvoldoende mn vrouwen en jongeren
  - Code teksten aanscherpen/verduidelijken en tegelijkertijd versoberen

Beroep Ondernemingskamer Amsterdam

- Artikel 217 Pensioenwet
- Tegen besluit Bestuur m.b.t. 115a lid 3, adviesrechten
- Marginale toetsing (bestuur niet in redelijkheid tot dit besluit had kunnen komen)
- Cassatie Hoge Raad mogelijk

Enquêterecht Ondernemingskamer Amsterdam

- Artikel 219 Pensioenwet
- Gegronde redenen te twijfelen aan juist beleid of juiste gang van zaken
- Cassatie Hoge Raad mogelijk

Governance Pensioenen
Hoe in de praktijk?

Anton de Bekker

Governance: de praktijk /actuarieel kader

Agenda:

- **Opdrachtaanvaarding bestuur / rol VO**
- **Risicohouding**
- **Hoe beoordelen/meten wij risico's**
- **Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)**
- **Jaarlijks premieadvies**

Opdrachtaanvaarding en rol VO

Het bestuur van een pensioenfonds gaat **niet** over de inhoud van de pensioenregeling. Dat is aan de sociale partners (cao-partijen).

Het pensioenfondsbestuur moet een besluit nemen over de aanvaarding van de opdracht van sociale partners. Daarbij komt ook het VO in beeld!

Artikel 102a Pensioenwet (1)

1. Het bestuur van een pensioenfonds draagt **in overleg met de overige organen** van het pensioenfonds zorg voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, **waaronder de risicohouding**, van het pensioenfonds. **De organen van het pensioenfonds** gebruiken deze doelstellingen en uitgangspunten **bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding** van de door vertegenwoordigers van werkgevers of werkgeversverenigingen en werknemers of werknemersverenigingen overeengekomen pensioenregelingen, en bij de besluitvorming, de verantwoording, de advisering, en het toezicht binnen het pensioenfonds. .

Artikel 102a Pensioenwet (2)

2. Het bestuur van een pensioenfonds streeft ernaar **van de vertegenwoordigers, bedoeld in het eerste lid**, zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de doelstellingen, **het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding**, die ten grondslag liggen aan de pensioenregelingen die de vertegenwoordigers als opdracht in uitvoering aan het pensioenfonds geven.

Artikel 102a Pensioenwet (3)

3. Het bestuur van een pensioenfonds draagt zorg voor de formele opdrachtaanvaarding van de door de vertegenwoordigers, bedoeld in het eerste lid, aan het pensioenfonds opgedragen pensioenregelingen. **Het bestuur toetst bij de opdrachtaanvaarding voor het pensioenfonds als geheel en voor de relevante beleidsgebieden aan de doelstellingen en uitgangspunten, bedoeld in het eerste lid**.

Art.1a Besluit financieel toetsingskader (1)

Artikel 1a. Risicohouding

1. De risicohouding van een fonds, bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet dan wel artikel 109a van de Wet verplichte beroepspensioenregeling, is de mate waarin een fonds, na overleg met de vertegenwoordigers van werkgevers of werkgeversverenigingen, werknemers of werknemersverenigingen of beroepspensioenverenigingen ***en na overleg met de organen van het fonds***, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds.

Art.1a Besluit financieel toetsingskader (2)

2. De risicohouding van het fonds voldoet aan de prudent person regel en komt voor een uitkeringsovereenkomst of uitkeringsregeling voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het fonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets en voor de korte termijn in de hoogte van het vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor.

Hoe beoordelen/meten wij risico's

- ALM-studies (Asset Liability Management)
- Vereist Eigen Vermogen (VEV)
- Haalbaarheidstoets

Hoe beoordelen/meten wij risico's (2)

- Bij ALM-studies wordt op door het fonds *zelf gekozen* grondslagen de effecten van toekomstig beleid in kaart gebracht. Meestal met focus op middellange termijn (5 tot 10 jaar). Vertaalt zich in kansen op ……
- Bijna altijd worden ook de effecten van stress scenario's doorgerekend.

Hoe beoordelen/meten wij risico's (3)

Via het Vereist Eigen Vermogen (VEV):

- Indien het Vereist Eigen Vermogen wel aanwezig is, is de kans dat het fonds binnen 1 jaar in een situatie van onderdekking komt kleiner dan 2,5%.
- Indien het Eigen Vermogen niet aanwezig is, is er sprake van een reservetekort en moet een herstelplan bij DNB worden ingediend.

Hoe beoordelen/meten wij risico's (4)

Haalbaarheidstoets-1

- Fondsen dienen jaarlijks een haalbaarheidstoets uit te voeren en daarover aan DNB te rapporteren. De uitkomst is een kengetal per geboortejaar, het zogenaamde pensioenresultaat. Dat is de som van de verwachte reële uitkeringen conform pensioenfondsbeleid gedeeld door de som van de verwachte reële uitkeringen zonder korten en altijd prijs geïndexeerd x 100%.
- De haalbaarheidstoets dient te worden uitgevoerd op basis van door DNB voorgeschreven scenario's (2000) die voor alle pensioenfondsen gelijk zijn.

Hoe beoordelen/meten wij risico's (5)

Haalbaarheidstoets-2

- Het pensioenresultaat is een gemiddelde dat wordt bepaald over een periode van 60 jaar.
- Ook wordt vastgesteld wat het resultaat is in stress situaties / slechtweer scenario (daarvoor dient het fonds een ondergrens vast te stellen).
- Er wordt onderscheid gemaakt tussen aanvangs-haalbaarheidstoets en jaarlijkse toets.
- Bij ingrijpende wijziging is een nieuwe aanvangs-haalbaarheidstoets verplicht.

Renterisico is belangrijk risico

- Een pensioenfonds moet renteschokken kunnen opvangen. Een rentedaling pakt voor een fonds vanwege toename verplichtingen negatief uit.
- Fondsen dekken gemiddeld 50% van het renterisico af.
- Bij een beleidswijziging inzake het renterisico komt de risicohouding in beeld.

Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

- Daar staat werkelijk alles in wat voor het fonds belangrijk is.
- Van doelstellingen, investmentbeliefs, beleggingsplan, risicohouding, toeslag- en kortingsbeleid, financiële opzet, crisisplan, tot en met communicatieplan, etc.
- Moet jaarlijks opnieuw worden vastgesteld en dus altijd up-to-date!

Jaarlijks premieadvies door VO (1)

- Het geven van een premieadvies is voor het VO een belangrijk middel om invloed uit te oefenen.
- Vraag daarbij als VO om overleg met de fondsactuaris.
- Het gaat om evenwichtige belangenafweging en daarvoor moet naar een wat langere periode worden gekeken. De premiedekkingsgraad is van belang.

Jaarlijks premieadvies door VO (2)

- Een niet kostendekkende premie ***over een langere termijn*** gaat ten koste van het indexatieperspectief voor de inactieven.

- Een besluit om de premie niet te wijzigen is ook een besluit en geen reden om het VO niet te laten adviseren.

Adviezen

- Adviezen moeten door het bestuur tijdig worden aangevraagd

- Het bestuur moet niet alleen de beweegredenen voor het (voorgenomen) besluit vermelden, maar ook de ***gevolgen*** voor actieven, slapers en gepensioneerden.

Invloed uitoefenen door het VO

- Vooral bij de vaststelling/wijziging van de risicohouding (meer kwalitatief) en risicobereidheid (meer kwantitatief) door het fonds

- Via communicatie/communicatieplan

Succesvol functioneren VO

- Verantwoording afleggen functioneert het best wanneer er sprake is van een permanente dialoog tussen bestuur en VO.
- Het VO is geen schaduwbestuur en moet niet willen meebesturen.
- Blijf rolzuiver (dat is niet eenvoudig). Verantwoording (laten) afleggen is iets anders dan meebesturen!

Panel

vragen, discussie voor eventuele vervolgstappen

Sluiting